

ПЕХНИК АЛЕВТИНА ВАЛЕНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук, доцент*

КРОЙТОР АРТЕМ ВІКТОРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук*

РОЗУМІННЯ ТА СУТТЄВІ ФАКТОРИ ПОЛІТИЧНОГО РИЗИКУ

У більшості випадків поняття «ризик» (політичний, соціальний) визначають як імовірність небажаних подій. Термін «політичний ризик» з'явився як характеристика ситуацій в діяльності «зарубіжних транснаціональних компаній та банків, коли вони зазнавали істотних фінансових втрат на зарубіжних ринках, особливо в країнах з так званою перехідною економікою. Ризик вивчався для оцінки соціальної та політичної ситуації в країнах можливого вкладення своїх інвестицій. Під політичним ризиком розумілися ризики, яким піддавалася діяльність компаній в інших країнах, оцінювалися як погіршення економічної діяльності суб'єктів на зарубіжних ринках в результаті впливу політичних чинників: конфліктів, нестабільності, зростання націоналізму, фундаменталізму.

В усіх випадках мова йде про негативний вплив політичних причин на економіку. Таке розуміння політичного ризику закріпилося в сучасній політичній науці. Але, слід зазначити, що така позиція є дуже вузькою та відображає тільки утилітарні інтереси та цілі країни-інвестора. А в залежності від мети можуть змінюватися й оцінка рівня ризику та підходи до дослідження факторів ризику» [0, с. 27].

Можна виділити наступні напрямки аналізу ризику: культурно-символічний напрям (М. Дуглас [0]), концепція «суспільства ризику» (У. Бек та Е. Гідденс [0]) та концепція «калькулятивної раціональності». В кожному з зазначених підходів існує помірний та радикальний ліній розуміння ризику. Прихильники помірної концепції вважають, що ризик є об'єктивно-суб'єктивним відображенням існуючої небезпеки. Прихильники радикальної теорії стверджують, що ризику як такого не існує. Можна лише говорити про суб'єктивне сприйняття ризику, яке обумовлене економічними, духовними, політичними та соціальними факторами і умовами, які характерні для конкретної соціальної або політичної ситуації. Цікаві моделі соціологічних досліджень ризику також запропоновані К. Гавриловим [0, с. 42].

Незважаючи на те, що не представляється можливим встановити загально визнане визначення предметної області поняття «ризик», більшість науковців відзначають наступні сутнісні ознаки ризику.

- Ризик виходить з принципової невизначеності реальності. Недостатність інформації, спонтанність багатьох явищ, що відбуваються

в житті людей, обмеженість ресурсів при прийнятті та реалізації рішень, а також наявність антагоністичних тенденцій у соціально-політичному розвитку вносить елементи невизначеності та хаосу, створюючи умови для виникнення ризику. Категорія невизначеності є основою інформаційного підходу до розуміння сутності ризику.

- Ймовірнісний характер настання як несприятливих, так і сприятливих наслідків ризику. Це означає, що ризик не можна обмежувати тільки ймовірною шкодою або втратами. Ризик несе в собі не тільки негативні, а й позитивні можливості, урахування та використання яких є важливим моментом у процесі прийняття рішень про ставлення до тих чи інших ризиків. Ці два аспекти ризику – його негативна та позитивна сторони – виявилися вже в новий час. Ймовірність, в даному випадку, визначається як об'єктивна можливість появи події.

- Відносність досягнення поставлених цілей та результатів. Діяльність людини відбувається під впливом факторів, сутність і сила яких не завжди може бути об'єктивною та вимірною в абсолютних показниках. Постійна зміна пріоритетів одних інтересів по відношенню до інших породжує ситуації, коли, досягнення яких-небудь результатів раніше вважалося релевантним та продуктивним і за певних обставин, може набути зворотнього значення серед учасників політичного процесу. Відсутність впевненості у суб'єкта може призвести до сваволі та помилок в оцінці характеру особистих і групових інтересів і в конфліктних ситуаціях.

- Орієнтація на майбутнє. Ризик отримує своє вираження в реальності, що включає в себе елементи цілепокладання, прогнозування та планування очікуваних станів, процесів та явищ. Враховуючи сучасну ситуацію пов'язана з пандемією COVID-19, прорахування ризиків при розробці політичних рішень з прогнозуванням у майбутньому їх наслідків стає достатньо складним завданням. Адже пандемія впливає на всі сфери соціальних відносин, а її протікання є достатньо не прогнозованим. Варто погодитись із думкою Ю. Завгородньої, А. Крусян, І. Задоян та Я. Маслової які зазначили: «Обмеження свободи пересування, прийняті державами в боротьбі з пандемією COVID-19, є практичним методом, необхідним для зупинки розповсюдження вірусу, запобігання перевантаженню в системах охорони здоров'я і тим самим рятуючи життя людей. Однак ізоляція може мати дуже серйозні наслідки для зайнятості, економічної ситуації, доступу до послуг, включаючи доступ до медичного обслуговування, харчування, води, освіти та соціальних послуг, а також для безпечного домашнього середовища, гідного рівня життя та сімейного життя» [2]. Тобто, ризик з'являється як реакція на ситуацію, що склалася. В результаті, компонент майбутнього в ризику робить його найважливішою установкою в процесі прийняття рішень та центральною категорією в описі майбутнього. Ризик слід розглядати як специфічну форму соціально-політичної комунікації, спрямовану до оцінку невідомого майбутнього в сьогоденні.

- Суперечливість. Ризик сприяє здійсненню ініціатив, новаторських ідей, соціальних експериментів. Це дає шанс подолати інертність,

стереотипи та обмеження, що перешкоджають впровадженню нововведень. З іншого боку, це може призвести до волюнтаризму, недооцінки істотних сторін життя, до тих чи інших політичних, соціально-економічних, правових і моральних конфліктів. Особливо, якщо рішення приймається без адекватних закономірностей розвитку ситуації підготовчих заходів.

- **Альтернативність.** Ризик передбачає вибір з двох та більше варіантів рішення. При відсутності вибору ризик як такий неможливий. Найважче в цьому випадку ситуація може бути охарактеризована станом «визначеність». Але, слід підкреслити, що відмова від вибору – це також варіант вибору, альтернатива. Варто погодитись з Кройтором А., Яковлевим Д. та Алексєнцев-Тимченко К., що «Вибір потребує не лише «диктатора», який обирає, але й осмислення історичного контексту, причин і наслідків того чи іншого вибору в умовах історичного роздоріжжя, на якому перебуває суспільство» [1]. Залежно від конкретного змісту ситуації вибору альтернативність має різний ступень складності та структурується різними засобами. Для цього використовується класифікація проблемних ситуацій, що вимагають вибору тієї чи іншої альтернативи. Це три типи завдань: добре структуровані, погано структуровані та неструктуровані. Кожному типу завдань відповідає певний набір методів і технологій аналізу, оцінки та формулювання рекомендацій.

- **Еволюційність.** Як зовнішні, так і внутрішні ризики здатні еволюціонувати. Серед ризиків існує природний відбір та безліч механізмів трансформації, обумовлених природою тих об'єктів, в яких вони повинні бути. Вплив на ризик передбачає відповідь зниження його рівня, однак повністю ризик виключити неможливо, тому, що початковий ризик буде змінений та може перетворитися на цілий ряд інших ризиків.

Таким чином, ризик – це поняття, що має певний науковий статус. В результаті багатоаспектності та універсальності ризик є об'єктом багатьох міждисциплінарних досліджень, а сам термін – загальнонауковим поняттям. Перетворення абстрактного поняття в конкретні терміни на основі суб'єктивних переваг і перехід від концептуального осмислення до операціонального розкриття проблеми – це головне завдання будь-якої науки.

Список використаної літератури:

1. Kroytor A. «Apostles» of indoctrination: ideological peculiarities of representation of religious choice in the secondary education (based on analysis of expert interviews) (Ukr) [Електронний ресурс] / А. Кройтор, Д. Яковлев, К. Алексєнцев-Тимченко // IDEOLOGY AND POLITICS. – 2019. – С. 128–147. – Режим доступу: [https://ideopol.org/wp-content/uploads/2019/12/Full%20Version%20\(13\)%202019%20.pdf#page=127](https://ideopol.org/wp-content/uploads/2019/12/Full%20Version%20(13)%202019%20.pdf#page=127)
2. Yuliia V. Zavhorodnia The Institutional and Legal Justification of the Restriction of Freedom of Movement in Conditions of Counteraction the Spread of the Covid-19 Pandemic [Електронний ресурс] / Anzhelika R. Krusian,

- Ivanna I. Zadoia, Iana I. Maslova, Yuliia V. Zavhorodnia // Revista San Gregorio. – 2020. – Núm. 42. – Режим доступу: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1560>
3. Бек У. От индустриального общества к обществу риска / У. Бек // THESIS. – 1994. – № 5. – С. 161–168.
 4. Гаврилов К. А. Социологический подход к анализу риска / К. А. Гаврилов // Социологический журнал. – 2007. – № 3. – С. 40–58.
 5. Дуглас М. Чистота и опасность: анализ представлений об осквернении и табу / М. Дуглас // М. : КАНОН-Пресс-Ц, Кучково Поле, 2000. – 286 с.
 6. Пехник А. В. Актуалізація дослідження політичних ризиків в сучасних політичних процесах / А. Пехник // Актуальні проблеми політики. – 2018. – № 62. – С. 26–36.

Ключові слова: ризик, політичний ризик, політичний процес, політична діяльність, влада, суспільство, держава, нестабільність, конфлікт.

Ключевые слова: риск, политический риск, политический процесс, политическая деятельность, власть, общество, государство, нестабильность, конфликт.

Key words: risk, political risk, political process, political activity, power, society, state, instability, conflict.

СУШКО АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат історичних наук, доцент*

ФАКТОР ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СТАНОВЛЕННІ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Метою дослідження є з'ясування основних аспектів взаємозв'язку елементів політичної культури сучасного суспільства, які стали домінуючими для розвитку політичних процесів в демократичних країнах. Аналіз окремих аспектів даної проблематики є предметом дослідження в працях В. Добіжи, В. Корнієнко, Б. Цимбалістого, Г. Щедрової, С. Берези та інших науковців.

Досліджуючи концепції та методологічні підходи щодо аналізу становлення та функціонування політичної культури сучасного демократичного суспільства слід зазначити, що майже не розглядаються фактори взаємовпливу еволюційних процесів у становленні всієї багатогранності культури, що мають вплив на розвиток політичних інститутів та напрями політичного процесу в цілому. Досить фрагментарно досліджена така грань політичної культури як відношення громадян до діяльності політичних рухів та суспільних організацій, що демонструє зрілість суспільства.

Процес переходу до демократії досить неоднозначний і має певні стадії, а в процесі трансформації, реформування завдання та терміни перетворень вирішуються по різному. Політики, як правило,